

สัญญาณกลองเด็ก : คุณค่าทางจริยธรรมและการดำรงอยู่

บนวิถีชุมชนอีสาน

A Signal of Klong-duek: The Ethical Value and Existence on I-san Community Way of Life

พรหมพิสิฐ พันธจันทร์

Phromphisit Phanchan

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Humanities, Naresuan University

พระอำนจ พุทธอาสน์

Phra Amnat Butthaart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiangmai Campus

Corresponding Author, E-mail: phromphanchan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสำคัญของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน 2) เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน และ 3) เพื่อศึกษาสถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือ ชาวตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 36 รูป/คน และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 250 รูป/คน เลือกกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดแบบแนะนำและแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สัญญาณกลองเด็กมีความสำคัญต่อวิถีชุมชนอีสาน คือสามารถสร้างองค์ความรู้ต่างๆ สร้างคุณธรรมที่ดีงาม สร้างความภาคภูมิใจ สร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดี สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี 2) สัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน อันได้แก่ จิตสำนึกที่ดี และคุณค่า

ทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ พฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่ดีและสังคมที่ดีให้กับคนในพื้นที่ชุมชนได้ และ 3) สถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็ก อันได้แก่ การตีกลองเด็กของวัดในเขตพื้นที่ตำบลพางค์ข้างใต้ลดลงเล็กน้อย อันเนื่องมาจากสาเหตุหลักที่สำคัญคือ วัดมีพระสงฆ์จำพรรษารูปเดียว โดยอาจจะชราภาพหรือเกิดอาพาธในบางครั้ง ทำให้ไม่สามารถตีกลองเด็กได้

คำสำคัญ : สัญญาณกลองเด็ก, ความสำคัญ, การดำรงอยู่, คุณค่าทางจริยธรรม, ชาวอีสาน

Abstract

This research article contains to 1) study an importance of Klong-duek' signal, 2) study the ethical values of Klong-duek' signal, and 3) study the existence situations of Klong-duek' signal on I-san community way of life widely. This is qualitative research on Participatory Action Research (PAR). The target group is people in Phangkhang sub-district, Muang district, Sakon-nakhorn province, divided into 2 groups: 36 persons for interview and 250 persons for focus group that selected by purposive sampling and snowball sampling. Data are collected by in-depth interview and focus group. Main research instruments are the semi structure in-depth interview and schedule for focus group. Content analysis is used to perform this qualitative study.

The results of this study reveal that: 1) The importance of Klong-duek' signal consists of creation of acknowledgement, morality, worthiness, good stability and paragon, good relationship and good economic basic. 2) A signal of Klong-duek can create the internal ethical value, namely the good conscious mind and the external ethical value, namely the good behaviour or characteristic and the good community for people. And 3) The existence situations of Klong-duek' signal depend on a Klong-duek beating of monks at Phangkhang sub-district, that has changed a little from the past. For its main cause, that is, there is only one monk in the temple, and perhaps the

monk may be old or sick that can not beat the Klong-duek.

Keywords : Signal of Klong-duek; Importance; Existence; Ethical Value; I-san people

บทนำ

กลองถือเป็นสื่อสัญญาณพื้นบ้านที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและก็มีใช้กันอยู่ในทุกภาค พร้อมทั้งมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน โดยภาคเหนือจะเรียกว่า กลองปุงาหรือปุงา ภาคใต้เรียกว่า กลองโพนหรือตะโพน ภาคกลางเรียกว่า กลองทัพ ส่วนภาคอีสานจะเรียกว่า กลองเพล (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2528: 21) สำหรับประโยชน์ของกลองหลักๆ นั้น ก็เพื่อสร้างความบันเทิง เป็นอาณัติสัญญาณต่างๆ และใช้เพื่อสร้างกำลังใจและความฮึกเหิมก่อนออกรบ

โดยเฉพาะ “กลองเพล” ที่มีปรากฏอยู่บนวิถีชุมชนอีสาน ถือเป็นสัญลักษณ์คู่กับพระพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งนิยมเก็บรักษาไว้ภายในวัด เป็นเครื่องบอกสัญญาณต่างๆ เพราะสมัยก่อนชาวบ้านยังไม่มีนาฬิกา ต้องอาศัยสัญญาณกลองเพลจากทางวัดเป็นเครื่องบอกเวลา เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์จึงตีกลองเพลเพื่อบอกศาสนสัญญาณเป็นเวลาต่างๆ ให้ชาวบ้านได้ทราบกัน และชาวอีสานจะเรียกว่า “กลองเพล” (เพล-เพล-เวลา) ทั้งนี้เพราะใช้ตีเพื่อบอกเวลาและสื่อสัญญาณต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา โดยวัดในภาคอีสานจะใช้ตีในเวลาหลักๆ คือ 1) เวลา 11.00 น. เพื่อสัญญาณเป็นเวลาให้ชาวบ้านได้นำข้าวปลาอาหารไปถวายพระเพื่อฉันเพล ซึ่งจะตีทุกวัน เรียกว่า “สัญญาณกลองเพล” 2) เวลา 16.30 น. เพื่อสัญญาณเป็นเวลาให้ชาวบ้านเตรียมนำดอกไม้ธูปเทียนไปฟังเทศน์ ซึ่งจะตีเฉพาะวันพระ เรียกว่า “สัญญาณกลองแลง (เย็น)” 3) เวลา 04.00 น. เพื่อสัญญาณเป็นเวลาให้ชาวบ้านได้รู้ว่าเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้พากันตื่นขึ้นมาเตรียมอาหารไปทำบุญที่วัด ซึ่งจะตีเฉพาะวันพระ เรียกว่า “สัญญาณกลองเด็ก” 4) วันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสัญญาณเป็นเวลาให้ชาวบ้านมารวมตัวกันที่วัดเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ หรือเพื่อปรึกษาหารือกัน เรียกว่า “สัญญาณกลองโฮม (รวม)” 5) วันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสัญญาณเป็นเวลาให้รู้ว่ามีกรณีฉลองเนื่องในงานบุญต่างๆ เรียกว่า “สัญญาณกลองจัน (ฉลอง)” และ 6) วันและเวลาไม่แน่นอน เพื่อสัญญาณเป็นเวลาให้ชาวบ้านได้รู้ว่ามีเหตุการณ์สำคัญหรือเร่งด่วนเกิดขึ้น ให้รีบมารวมกันเพื่อรับทราบหรือ

ปริกษาหรือ เรียกว่า “สัญญาณกลองท่วง”(พรหมพิสิฐ พันธ์จันทร์ และคณะ, 2563: 56) คำว่า “เด็ก” เป็นคำในภาษาอีสาน มีความหมายว่า “เด็ก” ในภาษาไทย สัญญาณกลองเด็กหรือสัญญาณกลองเด็กในชุมชนชาวอีสานจะนิยมตีเพื่อสื่อสารสัญญาณในช่วง กลางดึกเวลาประมาณ 03.00-04.00 น. ของคืนก่อนที่จะเข้าสู่วันธรรมสวนะหรือวันพระใน วันรุ่งขึ้น โดยจะใช้ทั้งพละกำลังและเวลาตีไม่น้อยกว่า 30 นาที ซึ่งจะตีเป็นยก (จบ) ยกละ ประมาณ 10-15 นาที ขึ้นอยู่กับผู้ตีว่าเห็นสมควร รวมตีทั้งหมด 3 ยก (พระมรกต อีสสุโร, 2561: สัมภาษณ์ 11 สิงหาคม) สำหรับการตีเพื่อสื่อสารสัญญาณกลองเด็กนี้มีตำนานเรื่องเล่า ของคนอีสานโบราณที่เชื่อว่าสัญญาณกลองเด็กและสัญญาณกลองแล่งจำเป็นจะต้องตีเป็น ประจำในทุกวันพระ เพื่อตอกย้ำลูกศรที่พระอริยเจ้าได้เสียบปักอกพระยาโยกข์ไว้ไม่ให้หลุด ออกมาและป้องกันไม่ให้พระยาโยกข์ฟื้นขึ้นมากินคนอื่นอีก ถ้าพระสงฆ์ไม่ตีสัญญาณกลองเด็ก และสัญญาณกลองแล่งแล้ว ลูกศรก็จะค่อยๆ ถอนออกจากอกพระยาโยกข์ และถ้าไม่ตีเลย ในที่สุดลูกศรก็จะหลุด พระยาโยกข์ก็จะสามารถฟื้นคืนชีพขึ้นมากินคนอื่นได้อีกครั้ง ซึ่งพระยา โยกข์ในที่นี้อาจจะหมายถึงกิเลสตัณหาอันเกิดขึ้นภายในตัวเราเอง ส่วนลูกศรก็จะหมายถึง การข่มกิเลสไว้ไม่ให้มันฟุ้งขึ้น (วิกซัมภณประทาน) ถ้ามันฟุ้งขึ้นมาเมื่อไหร่ก็หมายความว่า มันได้สร้างความเดือดร้อนให้แก่คน (สวิง บุญเจิม, ม.ป.ป.: 623) เมื่อเป็นเช่นนี้ จะเห็นได้ ว่า การตีสัญญาณกลองเด็กก็เพื่อให้คนได้พยายามระมัดระวังตนเอง เตือนตนเองอยู่เสมอ ในการที่จะไม่ประมาทหรือขาดสติ มีเช่นนั้นแล้ว กิเลสตัณหาต่างๆ ก็จะเข้ามาและสร้าง ความเดือดร้อนวุ่นวายต่างๆ ให้เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ สัญญาณกลองเด็กยังสามารถช่วยสื่อ สัญญาณเพื่อเตือนให้ชาวอีสานได้มีวิถีในการดำเนินชีวิตที่เป็นไปอย่างเป็นกิจวัตร เช่น ได้ อาศัยสัญญาณกลองเด็กเพื่อปลุกให้ตื่นสำหรับการประกอบกิจการงานต่างๆ แต่เช้าตรู่ หรือ สำหรับผู้ที่ได้ออกไปล่าสัตว์ในช่วงเวลากลางคืนก็จะได้อาศัยสื่อสารสัญญาณกลองเด็กเพื่อเตือน ให้รู้เวลาในการกลับบ้านหรือถ้าหลงทางก็ได้อาศัยเพื่อกำหนดทิศทางในการกลับบ้านตนเอง ได้ถูกต้อง เป็นต้น (วิทยา สายสุด, 2536: 96-102) ดังนั้น สัญญาณกลองเด็กจึงสามารถสื่อ ความหมายได้ 2 ประเภท ตามทฤษฎีสัญญาณวิทยาของ Saussure นั่นคือ ความหมายโดยตรง (Denotative meaning) และความหมายโดยนัยหรือโดยอ้อม (Connotative meaning) (Bignell, 1997: 11-13) ซึ่งการสื่อความหมายทั้ง 2 ประเภทของสัญญาณกลองเด็กนี้ ก็ สามารถก่อให้เกิดคุณค่าทางจริยธรรมอันดีงามทั้งภายในและภายนอกแก่ชาวอีสานได้พา กันประพฤติปฏิบัติมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ในปัจจุบันชุมชนอีสานยังคงได้ตีสัญญาณกลองเด็กอยู่เช่นเดิม แต่ได้ลดน้อยลง

ไปจากอดีต ซึ่งเมื่อสัญญาณกลองเด็กได้ลดน้อยลงไปก็สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านหลงลืมวันโกนวันพระแล้วปล่อยให้ลืมหน้าที่ที่ตนเองได้เคยประพฤติปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อันอาจจะทำให้คนเข้าวัดน้อยลงหรือเริ่มห่างวัดไปได้ (มติชนออนไลน์, 21 มิถุนายน 2559) ดังนั้น ชาวพุทธอีสานจึงควรให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของสัญญาณกลองเด็กอันสามารถจะเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ชาวพุทธอีสานได้ โดยคุณค่าทางจริยธรรมในที่นี้ก็คืออุดมคติ อันได้แก่ ความดีที่พึงประสงค์หรือพึงปรารถนา ซึ่งถือเป็นความดีที่มีอยู่ในตัวเองและถือเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความดีอื่นๆ ต่อไปจนกระทั่งสามารถให้บรรลุถึงความดีสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558: 126-127) โดยชาวพุทธอีสานจำเป็นต้องร่วมกันอนุรักษ์และสืบทอดสัญญาณกลองเด็กให้คงดำรงอยู่ในชุมชนอีสานต่อไปให้ได้

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาเรื่อง สัญญาณกลองเด็ก: คุณค่าทางจริยธรรมและการดำรงอยู่บนวิถีชุมชนอีสาน สำหรับพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เพื่อมุ่งศึกษาถึงความสำคัญของสัญญาณกลองเด็กกว่าเป็นอย่างไร สัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมได้อย่างไรและสถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเพลในปัจจุบันเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำคัญของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน
2. เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน
3. เพื่อศึกษาสถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในทุกขั้นตอน

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

- 1.1 กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งสิ้น 36 รูป/คน
- 1.2 กลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มมีจำนวนทั้งสิ้น 250 รูป/คน

โดยกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่มนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และวิธีการเลือกแบบแนะนำ (Snowball sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม

2.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi Structure In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ โดยได้ผ่านการพิจารณาความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านก่อนนำไปใช้

2.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) สำหรับผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม โดยได้ผ่านการพิจารณาความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านก่อนนำไปใช้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการ คือ 1) ทำการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและทำการสนทนากลุ่ม โดยวิธีการทั้งสองนี้ได้มีการขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มในการจดบันทึก บันทึกเสียงและบันทึกภาพ และ 2) นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากข้อมูลเอกสารและการลงภาคสนามมาแยกแยะประเด็น จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์และสรุปผล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามนี้ ผู้วิจัยได้ยื่นเอกสารขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยลัยนเรศวรเสร็จเรียบร้อยแล้วก่อนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนา ซึ่งมีการวิเคราะห์ตามขั้นตอนดังนี้

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาสรุปประเด็นสำคัญ

4.2 ทำการเรียบเรียงข้อมูลที่ได้มาจัดทำให้เป็นระบบ แยกแยะ หาความเชื่อมโยงของข้อมูล ทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

1. ความสำคัญของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน

สัญญาณกลองเด็กมีความสำคัญต่อชาวพุทธอีสาน ดังนี้

1.1 ในฐานะเป็นการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ กล่าวคือ การตีกลองเด็กนั้น ไม่ใช่ว่าผู้ตียากจะตีในช่วงวันเวลาใดก็ได้ แต่จะมีการกำหนดวันเวลาในการตีไว้ให้ผู้ตีได้รู้อย่างชัดเจน นั่นคือ จะตีในเวลาระหว่าง 03.00-04.00 น. ของคืนวันโกนก่อนที่จะเข้าสู่วันพระในวันรุ่งขึ้น หรือบางวัดก็จะนิยมตีกลองเด็กทุกวันในช่วงระหว่างเช้าพระอาทิตย์ขึ้น ซึ่งถ้าตีนอกเวลาจากนี้ ก็จะไม่เรียกว่าเป็นการตีกลองเด็ก แต่เป็นการตีกลองเพลในสัญญาณอื่นไป นอกจากนี้ ผู้ตีจะต้องมีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับจังหวะทำนองของการตีกลองเด็ก ซึ่งถ้าผู้ตีไม่รู้จักจังหวะทำนองการตีกลองเด็กแล้วไปตีในช่วงวันเวลาของการตีกลองเด็ก ก็ไม่เรียกว่าเป็นการตีกลองเด็กแต่อย่างใด

1.2 ในฐานะเป็นการสร้างคุณธรรมที่ดีงาม กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านได้ยินสัญญาณกลองเด็กแล้ว ย่อมพากันรู้ว่าวันรุ่งขึ้นเป็นวันธรรมสวนะหรือวันพระ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะพากันตื่นลุกขึ้นไปหุงข้าวทำอาหารเพื่อเตรียมตัวไปทำบุญตักบาตรในตอนเช้าที่วัด บางคนเตรียมลุกขึ้นสวดมนต์ให้พระแม่เมตตา บางคนเตรียมดอกไม้ธูปเทียนเพื่อไปทำบุญที่วัด บางคนเตรียมอุปกรณ์สิ่งของต่างๆ เพื่อไปอยู่จำศีลที่วัด 1 วัน 1 คืน เป็นต้น เหล่านี้ถือได้ว่าชาวบ้านได้พยายามชวนชวนในบุญทานการกุศลสั่งสมคุณงามความดีต่างๆ เป็นประจำอยู่เนื่องนิตยอันมีสาเหตุมาจากการได้ยินสัญญาณกลองเด็กแล้วกำหนดหมายรู้ว่าตนเองควรจะทำอะไร

1.3 ในฐานะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจ กล่าวคือ สัญญาณกลองเด็กเมื่อได้ดังขึ้น ชาวบ้านย่อมพากันลุกขึ้นตื่นเพื่อชวนชวนในบุญทานการกุศลต่างๆ และทำกิจวัตรหน้าที่ของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมสามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความภาคภูมิใจอันเกิดจากการร่วมกันบำเพ็ญทานศีลภาวนา ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นตัวเองที่ได้ร่วมกันประพฤติปฏิบัติจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่จะร่วมกันรับผิดชอบและสืบสานต่อไป เป็นต้น

1.4 ในฐานะเป็นการสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดีงาม กล่าวคือ สัญญาณกลองเด็กสามารถสร้างเสถียรภาพความมั่นคงให้พระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะว่าชาวบ้านเมื่อได้ยินสัญญาณกลองเด็กก็จะพยายามชวนชวนในบุญทานการกุศล เข้าวัด ฟังธรรม รักษา

ศีล เป็นต้น และสามารถสร้างเสถียรภาพความมั่นคงให้กับสังคมได้ด้วย อันเนื่องมาจากการที่ชาวบ้านได้รู้จักหน้าที่ที่ตนเองพึงกระทำจนก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ความพร้อมเพรียง ความมีระเบียบวินัยของคนในชุมชน เมื่อเป็นเช่นนี้ เสถียรภาพความมั่นคงของชุมชนก็ย่อมเกิดขึ้นตามมา สำหรับการสร้างแบบอย่างที่ดีนั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อคนในชุมชนได้พากันทำหน้าที่ของตนเองอย่างสมบูรณ์ทั้งในฐานะชาวพุทธที่ดีและชาวบ้านที่ดีแล้ว ก็ย่อมจะเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้กับลูกหลานได้เห็นและได้ประพฤติปฏิบัติตามไปด้วย

1.5 ในฐานะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี กล่าวคือ สัญญาณกลองเด็กสามารถทำให้คนในชุมชนได้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว เช่น ความสัมพันธ์ที่ดีกับศาสนาและศีลธรรม ความสัมพันธ์ที่ดีกับอาชีพการงานของตนเอง ความสัมพันธ์ที่ดีกับสัตว์เลี้ยง (นำวัวควายออกจากคอกไปเลี้ยงตามท้องทุ่งนาแต่เช้ามืด) ความสัมพันธ์ที่ดีกับเวลา (ตื่นลุกขึ้นตรงเวลาเพื่อทำกิจวัตรหน้าที่ต่างๆ แต่เช้ามืด) ความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน และความสัมพันธ์ที่ดีกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เป็นต้น

1.6 ในฐานะเป็นการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี กล่าวคือ เมื่อชาวบ้านได้ยินสัญญาณกลองเด็กแล้ว ย่อมพากันตื่นลุกขึ้นมาแต่เช้าตรู่ เพื่อทำกิจการงานต่างๆ ของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ ความสำเร็จของกิจการงานต่างๆ นั้นย่อมเกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะเมื่อตื่นแต่เช้าทำกิจการงาน ผลที่ได้ก็จะสำเร็จเร็วและได้มาก ชีวิตความเป็นอยู่ก็ย่อมดีขึ้น เพราะมีความขยันหมั่นเพียร สุขความมีอยู่มีกินก็ย่อมเกิดขึ้น เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนอยู่ได้และดำเนินไปได้อย่างยาวนาน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สัญญาณกลองเด็กมีความสำคัญทั้งต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ ชาวบ้าน และชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

2. คุณค่าทางจริยธรรมของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน

เมื่อพิจารณาโดยใช้แนวคิดเรื่องคุณค่าทางจริยธรรมของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2558: 126-127) ที่มองว่า คุณค่าทางจริยธรรมคืออุดมคติ อันได้แก่ความดีที่พึงประสงค์ ซึ่งมีอยู่ในตัวเองและเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความดีอื่นๆ จนกระทั่งสามารถบรรลุถึงความดีสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา จะพบว่า

2.1 สัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน อันได้แก่ สร้างจิตใจหรือจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ ดังนี้ 1) เตือนสติให้รู้ว่าพรุ่งนี้เป็นวันพระ ควรเตรียมตัวตื่นขึ้นแต่เช้าตรู่เพื่อหุงข้าวทำอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด 2) เตือน

ไม่ให้ทำบาป ให้พยายามรีบทำความดี เนื่องจากวันรุ่งขึ้นเป็นวันพระซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ควรเข้าวัดทำบุญ รักษาศีล ฟังธรรมอยู่เนืองนิตย์ 3) นึกถึงบุญทานหรือรู้สึกอยากทำความดี ทั้งนี้เพราะวันพระจะมาในวันรุ่งขึ้น จึงพลอยให้นึกถึงบุญทานที่เคยได้ทำและกระตุ้นเตือนให้อยากชวนชวายเป็นบุญทานเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ 4) มีจิตร่วมอนุโมทนา เมื่อได้ยินสัญญาณกลองเด็กก็สามารถกำหนดได้ว่าเป็นวันพระ จึงมีจิตพลอยอนุโมทนาในบุญกุศลที่คนในชุมชนได้ร่วมกันสร้างขึ้นในวันนี้ 5) นึกถึงบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ หวนนึกถึงในอดีตเมื่อครั้งที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายได้พากันลุกขึ้นแต่เช้าตรู่มาเพื่อหุงข้าวทำอาหารเพื่อนำไปตักบาตรที่วัด เช่นนี้แล้ว ย่อมกระตุ้นเตือนให้อยากสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษและทำบุญอุทิศไปให้ท่านเหล่านั้น 6) นึกถึงอดีตที่ลุกขึ้นมาตักน้ำ ต่ำข้าวในตอนดึก ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นเตือนให้หมั่นขยันพยายามทำหน้าที่ของตนเองแต่เช้าตรู่ ไม่เกียจคร้านในการทำงาน 7) เตือนให้ตื่น ให้รู้จักขยันสร้างดีและทำงานต่างๆ ให้เสร็จ ไม่ค้างคา 8) เชื่อว่าประตูลิขิตเปิด นรกปิด ถือเป็นการเตือนให้รู้ว่า เมื่อเข้าสู่วันพระก็ถือเป็นโอกาสอันดีที่จะได้บำเพ็ญกุศลสร้างคุณงามความดี และพยายามหลีกเลี่ยงจากความชั่วทั้งปวง และ 9) รู้สึกสนใจ มีพระ/วัด/ศาสนายู่เคียงข้าง ทั้งนี้เพราะจะได้ยินเสียงพระสวดมนต์แต่เช้าตรู่ อันพลอยจะทำให้มีความสนใจกำเริบในการทำดีเนื่องจากมีผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังนั้น

2.2 สัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ สร้างพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ ดังนี้ 1) เตรียมลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ เพื่อทำงานต่างๆ สัญญาณกลองเด็กถือได้ว่าเป็นสื่อสัญญาณที่ช่วยปลุกให้ชาวบ้านได้ลุกขึ้นแต่เช้าตรู่เพื่อทำกิจการงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี 2) เตรียมตัวลุกขึ้นสวดมนต์ แผ่เมตตา เนื่องจากเป็นวันพระ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่เฝ้าในบุญกุศลก็จะตื่นแต่เช้าตรู่เพื่อสวดมนต์แผ่เมตตา 3) เตรียมตัวปฏิบัติพ่อแม่ บางคนก็จะรีบลุกขึ้นมาเพื่อปรนนิบัติพ่อแม่ เริ่มตั้งแต่พาไปเข้าห้องน้ำ ต้มน้ำร้อน หรือปีบводแขนขาให้พ่อแม่ของตน 4) เตรียมตัวหุงข้าวทำอาหารเพื่อใส่บาตร เนื่องจากเป็นวันพระ ชาวบ้านจะพากันไปทำบุญตักบาตรที่วัด เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จำเป็นจะต้องลุกขึ้นแต่เช้าตรู่เพื่อหุงข้าวทำอาหารไปทำบุญตักบาตรที่วัด 5) เตรียมตัวทำกิจการงานต่างๆ แต่เช้าตรู่ เช่น บางคนก็จะเอาวัวควายออกไปเลี้ยงหรือไถนาแต่เช้าตรู่ บางคนอาจจะไปจ่ายตลาด บางคนอาจจะไปตักน้ำที่บ่อน้ำกลางหมู่บ้าน บางคนอาจจะตำหูกทอดผ้าต่างๆ เป็นต้น และ 6) ในกรณีที่วันพระ ก็จะลุกขึ้นทำวัตรสวดมนต์ ปิดกุฎลานวัด เนื่องจากรุ่งขึ้นเป็นวันพระ จะมีญาติโยมเข้ามาวัดเพื่อทำบุญต่างๆ เมื่อเป็น

เช่นนี้ พระก็จำเป็นต้องทำความสะอาดวัดวาอาราม เตรียมสถานที่ทำบุญให้ญาติโยมไว้แต่เช้ามืด เป็นต้น

2.3 สัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก อันได้แก่ สร้างชุมชนสังคมที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ ดังนี้ 1) ก่อให้เกิดสังคมที่มีการตื่นตัว ชยันอยู่เสมอ เมื่อชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือนพากันตื่นแต่เช้าตรู่เพื่อประกอบกิจการงาน ต่างๆ ย่อมเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีการตื่นตัวอยู่เสมอ ชยันไม่เกียจคร้าน 2) ก่อให้เกิดสังคมที่มีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนามากขึ้น เมื่อได้พากันบำเพ็ญบุญทานต่างๆ อยู่เสมอ ความศรัทธาเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาก็จะเกิดอยู่อย่างต่อเนื่องและมั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลง 3) ก่อให้เกิดสังคมที่ชวนชวยฝึกฝนในบุญทานการกุศลอยู่เสมอ เมื่อชาวบ้านแต่ละคนได้พยายามชวนชวยในบุญทานการกุศลกันแต่เช้าตรู่ ก็ย่อมเป็นการกระตุ้นส่งเสริมซึ่งกันและกันให้หมั่นพยายามชวนชวยบำเพ็ญอยู่เป็นประจำไม่ได้ขาด 4) ก่อให้เกิดสังคมที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม พระสงฆ์ ศีลธรรม และบุญทานต่างๆ เมื่อชาวบ้านได้พากันฝึกฝนในความดี พากันเข้าวัดทำบุญฟังธรรมอยู่เสมอ ความใกล้ชิดสนิทสนมคุ้นเคยในคุณงามความดีย่อมเกิดขึ้นตามมาเรื่อยๆ 5) ก่อให้เกิดสังคมที่รู้จักหน้าที่ และมีความรับผิดชอบ เมื่อชาวบ้านแต่ละคนได้ทำหน้าที่ของตนเองอยู่เนืองๆ ตั้งแต่เช้าตรู่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทุกคนย่อมรู้หน้าที่ที่ตนเองจะพึงกระทำอย่างเหมาะสมและถูกต้อง อันนำมาสู่ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างไม่ละเลย 6) ก่อให้เกิดสังคมที่มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา เมื่อทุกคนต่างรู้หน้าที่ที่ตนเองพึงรับผิดชอบ เมื่อเป็นเช่นนี้ ทุกคนย่อมมีความตรงต่อเวลาและมีระเบียบวินัยในตนเอง และ 7) ก่อให้เกิดสังคมที่มีวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามได้ กล่าวคือ สิ่งที่ชาวบ้านได้พากันประพฤติปฏิบัติกันมาทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นนี้ ถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่ชาวบ้านได้พากันอนุรักษ์และสืบทอดให้ลูกหลานได้ศึกษาเรียนรู้และปฏิบัติตามต่อไปได้

3. สถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน

สถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็กจะขึ้นอยู่การตีกลองเด็ก ดังนั้น จึงสามารถแสดงตารางเกี่ยวกับสถานการณ์การตีกลองเด็กของวัดภายในเขตพื้นที่ตำบลพังช้าง ดังข้อมูลที่แสดงไว้ในตาราง ดังนี้

ตาราง : สถานการณ์การตักลงเด็กในวัดเขตพื้นที่ตำบลพังช้าง

ที่	ชื่อวัด	อ. ติ	ป. ติ	วันที่ตี	เวลาตี
1	วัดชัยศรี	√	√	ทุกวันพระ, เข้า พรรษาทุกวัน	03.00
2	วัดป่าพังช้างใต้	-	-	-	-
3	วัดสูงมงคลาราม	√	√	ทุกวันพระ	03.00
4	วัดโพธิ์ศรีสุธา ราม	√	√	ทุกวันพระ	03.00
5	วัดป่า สามัคคีธรรม	√	x	-	-
6	วัดสว่าง รัตนาราม	√	√	ทุกวันพระ	03.00
7	วัดสามัคคีธรรม	√	√	ทุกวันพระ, เข้า พรรษาทุกวัน	03.00
8	วัดทุ่งรวงทอง	√	√	ทุกวันพระใน พรรษา	03.00
9	วัดโนนชลฯ	√	√	ทุกวันพระ	03.00
10	วัดโนนสวรรค์	√	√	ทุกวันพระ	03.00
11	วัดประชานิยม	√	√	ทุกวันพระ	03.00
12	วัดบ้านดงยอ	x√	x√	วันพระ	ไม่แน่นอน
13	วัดอัมพวันฯ	√	√	ทุกวันพระ	03.00
14	วัดศิริมงคล	√	√	ทุกวันพระ	03.00
15	วัดภูคานยัง	√	x	-	-
16	สำนักสงฆ์บ้าน โนนสูง	√	x√	วันพระ	03.00

√=ตี, x=ไม่ได้ตี, x√=ตีบ้างไม่ตีบ้าง, อ.=อดีต, ป.=ปัจจุบัน

จากข้อมูลที่แสดงในตาราง พบว่าวัดในเขตพื้นที่ตำบลพังขว้างจะนิยมตีกลองเด็กในช่วงเวลา 03.00 น. ของช่วงกลางดึกของคืนวันโกนซึ่งจะเข้าสู่วันพระในวันรุ่งขึ้น เพื่อส่งสัญญาณให้รู้ว่าวันรุ่งขึ้นที่จะมาถึงเป็นวันพระ นอกจากนี้ บางวัดยังนิยมตีในช่วงกลางดึกของทุกคืนในช่วงเช้าพรรษาอีกด้วย โดยในอดีตวัดที่ได้ตีกลองเด็กในทุกวันพระเป็นประจำ (ช่วงคืนวันโกนซึ่งจะเข้าสู่วันพระในวันรุ่งขึ้น) และยังได้ตีกลองเด็กในทุกคืนของช่วงเช้าพรรษาอีกด้วยมีจำนวนทั้งสิ้น 2 วัด ได้แก่ วัดชัยศรีและวัดสามัคคีธรรม วัดที่ได้ตีกลองเด็กเฉพาะในทุกวันพระเป็นประจำมีจำนวนทั้งสิ้น 10 วัด ได้แก่ วัดสุ่มังคลาราม วัดโพธิ์ศรีสุธาราม วัดป่าสามัคคีธรรม วัดสว่างรัตนาราม วัดโนนชลประทานฯ วัดโนนสวรรค์ วัดประชานิยม สำนักสงฆ์บ้านโนนสูง วัดอัมพวัน และวัดศิริมงคล วัดที่ได้ตีกลองเด็กเฉพาะในทุกวันพระของช่วงเช้าพรรษามีจำนวน 2 วัด คือ วัดทุ่งรวงทองและวัดภูดานฮัง วัดที่ได้ตีกลองเด็กบ้างในบางครั้ง แต่จะไม่ได้ตีเป็นส่วนใหญ่มีจำนวนเพียง 1 วัด ได้แก่ วัดบ้านดงยอ และวัดที่ไม่เคยตีกลองเด็กเลยมีเพียง 1 วัด ได้แก่ วัดป่าพังขว้างใต้ เพราะไม่มีกลองเพล

สำหรับในปัจจุบันพบว่า วัดที่ยังได้ตีกลองเด็กในทุกวันพระเป็นประจำ (ช่วงคืนวันโกนซึ่งจะเข้าสู่วันพระในวันรุ่งขึ้น) และยังได้ตีกลองเด็กในทุกคืนของช่วงเช้าพรรษาอีกด้วยก็ยังมีจำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดชัยศรีและวัดสามัคคีธรรมเหมือนเดิม วัดที่ได้ตีกลองเด็กเฉพาะในทุกวันพระเป็นประจำมีจำนวนลดลงเหลือ 8 วัด ได้แก่ วัดสุ่มังคลาราม วัดโพธิ์ศรีสุธาราม วัดสว่างรัตนาราม วัดโนนชลประทานฯ วัดโนนสวรรค์ วัดประชานิยม วัดอัมพวัน และวัดศิริมงคล วัดที่ได้ตีกลองเด็กเฉพาะในทุกวันพระของช่วงเช้าพรรษามีจำนวน 1 วัด ได้แก่ วัดทุ่งรวงทอง วัดที่ได้ตีกลองเด็กบ้างในบางครั้ง แต่จะไม่ได้ตีเป็นส่วนใหญ่มีจำนวน 2 วัด คือ วัดบ้านดงยอและสำนักสงฆ์บ้านโนนสูง วัดที่ไม่ได้ตีกลองเด็กดังเช่นในอดีตมีจำนวนทั้งสิ้น 2 วัด ได้แก่ วัดป่าสามัคคีธรรมและวัดภูดานฮัง และวัดที่ไม่เคยตีกลองเด็กเลยมีเพียง 1 วัด ได้แก่ วัดป่าพังขว้างใต้ เพราะไม่มีกลองเพล

ส่วนสาเหตุสำคัญที่ได้ตีกลองเด็กลดน้อยลงบ้าง ได้แก่ วัดมีพระจำพรรษารูปเดียว ถ้าลืมนั่นไม่ทันหรืออาพาธก็เป็นสาเหตุให้ไม่ได้ลุกขึ้นมาตีกลองเด็กได้ นอกจากนี้ บางวัดพระอยู่ในวัยชราภาพ ซึ่งถ้าวัดใดมีพระรูปเดียวและแก่ชราภาพด้วย วัดนั้นส่วนใหญ่พระก็จะไม่ได้ตีกลองเด็ก เนื่องจากการตีกลองเด็กต้องใช้เวลานานราว 20-30 นาที และใช้กำลังมากพอสมควร

อภิปรายผล

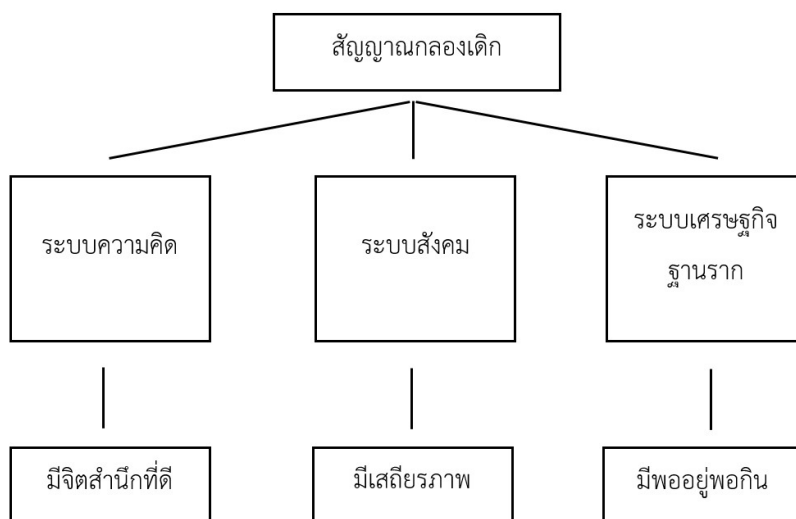
1. ผลการศึกษาความสำคัญของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน พบว่าสัญญาณกลองเด็กมีความสำคัญต่อชาวพุทธอีสานในฐานะเป็นการสร้างองค์ความรู้ต่างๆ การสร้างคุณธรรมที่ดีงาม การสร้างความภาคภูมิใจ การสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมวิทยา (Culturology) ของไวต์ (White) ที่ได้เสนอว่า วัฒนธรรมนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ ระบบเทคโนโลยี ระบบสังคม และระบบความคิด ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือเรื่อง มนุษย์กับวัฒนธรรม ของ ยศ สันตสมบัติ โดยสัญญาณกลองเด็กถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนที่มีองค์ประกอบอยู่ภายใต้ระบบความคิด อันได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การสร้างคุณธรรมที่ดีงาม การสร้างความภาคภูมิใจ และภายใต้ระบบสังคม อันได้แก่ การสร้างเสถียรภาพและแบบอย่างที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดี ตามแนวคิดวัฒนธรรมวิทยาของไวต์ (ยศ สันตสมบัติ, 2556 : 43)

2. คุณค่าทางจริยธรรมของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสาน พบว่าสัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมภายใน คือ การมีจิตสำนึกที่ดีงาม และคุณค่าทางจริยธรรมภายนอก คือ การมีลักษณะนิสัยที่ดีและการมีสังคมที่ดีให้กับคนในชุมชนได้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสัญญาณกลองเด็กนอกจากจะสื่อสารสัญญาณให้ชาวบ้านได้รู้เวลาเกี่ยวกับหน้าที่ที่ตนเองจะพึงกระทำโดยตรงในฐานะชาวพุทธแล้ว ยังได้สื่อสารสัญญาณโดยอ้อมเตือนให้ชาวบ้านได้ฟังชนชาวไทยในบุญทานการกุศล หมั่นทำดี ละเว้นความชั่วอยู่เนืองๆ จากบทสัมภาษณ์ของพระครูศรีธรรมวัฒน์ (พระครูศรีธรรมวัฒน์ (เจนยุทธนา เดชจ้อย) , 2561: สัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญวิทยาของโซซูร์ (Saussure) ในหนังสือเรื่อง Media Semiotics: An Introduction ของ จอห์น บิกเนลล์ (John Bignell) ที่พบว่า สัญญาณนั้นสามารถสื่อความหมายได้ 2 นัย คือ ความหมายโดยตรง ซึ่งสามารถเข้าใจตรงกันได้ส่วนใหญ่ และความหมายโดยอ้อม (Bignell, J., 1997 : 11 - 13) ซึ่งได้เกิดจากข้อตกลงของกลุ่มหรือประสบการณ์เฉพาะบุคคลและสอดคล้องกับที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้แสดงไว้ว่า คุณค่าทางจริยธรรมนั้นสามารถนำความเจริญงอกงามหรือความดีมาสู่ตัวผู้กระทำในฐานะเป็นความดีที่มีอยู่ในตนเอง และเป็นเครื่องมือนำไปเชื่อมโยงสู่ความดีอื่นๆ ที่สูงและกว้างขวางต่อไปได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558 : 126 - 127)

3. สถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็กในวิถีชุมชนอีสานพบว่า สถานการณ์การตีกลองเด็กได้เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตบ้างเล็กน้อย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า การตีกลองเด็กไม่ได้ตีทุกวัน แต่จะตีในช่วงวันพระหรือในช่วงเข้าพรรษา เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์จึงสามารถตีกลองเด็กได้ ส่วนสาเหตุที่สำคัญของการไม่ได้ตีกลองเด็กนั้นจะมาจาก การที่มีพระอยู่จำพรรษาเพียงรูปเดียว ซึ่งอาจจะชราภาพหรือเกิดอาพาธ ก็จะทำให้ไม่สามารถตีกลองเด็กได้เหมือนในอดีต สอดคล้องกับที่พระอเนก อนาวิโธได้กล่าวว่า วัดส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีพระสงฆ์จำพรรษาเพียงไม่กี่รูปหรือเพียงรูปเดียว และส่วนใหญ่จะชราภาพหรือมีอาพาธด้วย ดังนั้น จึงไม่ได้ตีกลองเพลเพราะไม่มีพลกำลังที่เพียงพอ (พระอเนก อนาวิโธ, 2561: สัมภาษณ์)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สัญญาณกลองเด็กมีความสำคัญต่อ 1. ระบบความคิดของคนในชุมชน ในฐานะเป็นเครื่องมือแห่งการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีงาม 2. ระบบสังคม ในฐานะเป็นเครื่องมือแห่งการเสริมสร้างเสถียรภาพความมั่นคงให้กับในชุมชน และ 3. ระบบเศรษฐกิจฐานราก ในฐานะเป็นเครื่องมือแห่งการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีในด้านความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา อันนำไปสู่การพอกอยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน ซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนผังได้ ดังนี้

ภาพประกอบ: แผนผังโครงสร้างองค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ มีดังนี้

1. องค์กรสงฆ์ในพื้นที่ควรมีกิจกรรมเพื่อการสนับสนุนส่งเสริมให้ลูกศิษย์วัดหรือญาติโยมได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับจังหวัดทำนองการติกลองเด็กที่ถูกต้อง เพื่อจะได้มีผู้ทำหน้าที่ติกลองเด็กแทนพระสงฆ์ได้ในคราวที่ท่านอาพาธหรือแก่ชราภาพ

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษาควรสนับสนุนชาวบ้าน คณะครูและเยาวชนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของกลองเพลและสัญญาณกลองเพลต่างๆ โดยพยายามนำองค์ความรู้เกี่ยวกับกลองเพลและสัญญาณกลองเพลต่างๆ เข้าไปบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นอีสานสำหรับเยาวชนต่อไป

สรุป

ตามที่ได้ศึกษาจะเห็นได้ว่า สัญญาณกลองเด็กมีความสำคัญต่อชาวพุทธอีสานหลักๆ 6 ประการ ได้แก่ 1. การสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสัญญาณกลองเด็กไม่ว่าจะเป็นจังหวัดทำนองในการตีและวันเวลาในการตีเพื่อสื่อสัญญาณ 2. การสร้างคุณธรรมที่พึงามซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตประจำวันให้เป็นไปอย่างมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา 3. การสร้างความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้ประพฤติปฏิบัติตามแบบแผนที่ดีงามทั้งในด้านการอนุรักษ์พระพุทธศาสนาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชาวพุทธอีสานให้คงอยู่ต่อไป 4. การสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา สังคม และตัวของชาวพุทธอีสานเองในการตั้งมั่นอยู่ในบุญทานการกุศล และแบบอย่างที่ดีงามให้กับลูกหลานได้ประพฤติปฏิบัติตาม 5. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในครอบครัวหรือในชุมชน กับสัตว์เลี้ยงต่างๆ และกับพระสงฆ์อยู่เนืองๆ และ 6. การสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจที่ดีให้เกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจแบบฐานรากที่มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จและความสุขในแบบวิถีชาวบ้าน

สำหรับคุณค่าทางจริยธรรมนั้น สัญญาณกลองเด็กสามารถเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่ชาวพุทธอีสานได้ ซึ่งประกอบไปด้วย 1. คุณค่าทางจริยธรรมภายใน ได้แก่ เมื่อได้ยินสัญญาณกลองเด็กแล้วชาวพุทธอีสานได้มีจิตสำนึกในการที่จะสร้างคุณงามความดีทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ผู้มีพระคุณ และวิถีการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ยังได้สร้างการตระหนักรู้ในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบและที่จะกระทำต่อไป ซึ่งถือเป็นพื้นฐาน

ของการพัฒนาตนเองที่สำคัญอันมาจากภายในสู่ภายนอก 2. คุณค่าทางจริยธรรมภายนอก ซึ่งจะประกอบไปด้วย 2 ประการ คือ คุณค่าทางจริยธรรมภายนอกในแง่ของพฤติกรรม หรือลักษณะนิสัยที่ดีงาม โดยเมื่อได้ยินสัญญาณกลองเด็กแล้วชาวพุทธอีสานจะพยายาม ขวนขวายทั้งในการทำบุญทานการกุศลและการทำกิจการงานต่างๆ ของตนเองให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี อันถือเป็นการพยายามป้องกันไม่ให้เกิดความเกียจคร้านและการฟุ้งเฟ้อ ในทางที่ไม่ดี และคุณค่าทางจริยธรรมภายนอกในแง่ของสังคม/ชุมชน โดยสัญญาณกลอง เด็กสามารถช่วยส่งเสริมให้สังคม/ชุมชนมีความมั่นคงและเข้มแข็งจากการกระตุ้นเตือนให้ คนในชุมชนยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีและความดี มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา และ ตื่นตัวอยู่เสมอ

ส่วนสถานการณ์การดำรงอยู่ของสัญญาณกลองเด็คนั้น ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย โดยเฉพาะในช่วงเข้าพรรษาวัดส่วนใหญ่จะยังคงนิยมตีกลองเด็ กอยู่เป็นประจำรวมทั้งในช่วงวันพระด้วย อย่างไรก็ตาม ในช่วงนอกพรรษาวัดส่วนใหญ่จะ ตีน้อยลง โดยอาจจะเลือกตีเฉพาะในวันพระเพื่อให้ชาวพุทธอีสานได้รับรู้ถึงวันธรรมสวนะ ที่ควรจะประพฤติปฏิบัติตนเองอย่างไร

บรรณานุกรม

พรหมพิสิฐ พันธจันทร์ และคณะ. (2563). การสืบทอดและคุณค่าทางจริยธรรมของชาว อีสานในสัญญาณกลองเพล: กรณีศึกษาตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัด สกลนคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม.

10 (1), 55-63.

พระครูศรีธรรมวัฒน์. (2561). ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์กลองเพล ตำบลพัง ขว้าง. สัมภาษณ์. 11 สิงหาคม.

พระมรกด อิสสโร. (2561). เลขานุการศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์กลองเพล ตำบลพังขว้าง. สัมภาษณ์. 11 สิงหาคม.

พระเอนก อนาวีโล. (2561). เจ้าอาวาสวัดป่าสามัคคีธรรม. สัมภาษณ์. 17 มิถุนายน.

มติชนออนไลน์. (21 มิถุนายน 2559). รู้จักไหม? “ตีกลองแลง” สัญญาณเตือนคนเข้า วัด – แห่ซ้องถึงเทวดาว่าศาสนายังอยู่. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2567,

- จาก https://www.matichon.co.th/entertainment/news_182297
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). **ปรัชญาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4.** กรุงเทพฯ: มหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). **มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์
- วิทยา สายสุด. (2536). **สื่อสัญญาณพื้นบ้านอีสานในเขตอำเภอห้วยตะพาน.** วิทยานิพนธ์
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาสารคาม.
- สวึง บุญเจิม. (ม.ป.ป.). **ตำรามรดกอีสาน.** อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์การพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2528). **ดนตรีพื้นบ้านและศิลปะการแสดง
 ของไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Bignell, J. (1997). **Media Semiotics: An Introduction.** New York: Manchester
 University Press.
- White, L., 1959. **The Evolution of Culture.** New York: McGraw-Hill.